

"No és una novel·la arqueològica"

'O Cèsar o nada' és la visió maquiavèlica de la història dels Borja i dels interiors d'una època, el renaixement. Aquesta versió de Manuel Vázquez Montalbán serà la base de la sèrie televisiva sobre la nissaga de papes valencians.

Fa poc més d'un any, concretament el 29 de desembre del 1995, tres televisions, TV3, Canal 9 i TVE, rubricaven el que fins aquell moment havia estat tan sols un compromís verbal: coproduir una sèrie televisiva sobre la família Borja, una idea que va sorgir de la improvisació al llarg de la gala dels Premis Octubre de l'any 92.

La productora Ovideo TV, responsable de dur a terme el projecte, encarregava a Manuel Vázquez Montalbán, quan aquelles paraules plenes d'il·lusió començaren a prendre forma, l'escrit dramàtic sobre el qual es basaria aquesta intriga, en principi, en deu capítols. Es tractava de "construir una història explicant l'origen valencià de la família Borja, sense amagar res però sense caure en la visió moralista i apriorística que han ofert dels papes valencians les versions anglòfones i pseudo-eròtiques de la tradició italiana", afirmava Jordi Balló, coordinador del projecte ara fa un any (vegeu EL TEMPS núm. 604). Sembla que la voluntat dels organit-

zadors s'ha complert, perquè Manuel Vázquez Montalbán ha basat la història de la família "tot mantenint un equilibri entre la llegenda obscena i l'exemplaritat pia que han publicat alguns dels investigadors", afirma l'escriptor.

"És més, he respectat la llibertat de mires de Josep Maria Batllori." El fruit del seu treball, el primer guió de la sèrie –la Bíblia–, patirà una reelaboració literària per a traure'l a la venda. "Penso que estarà al carrer el darrer mes del

ARXIU

1997 o a principis del 98", assegura l'autor. Igualment, ha estat escrit en castellà "perquè era per a les tres televisions (TV3, Canal 9 i TVE). Ja ho traduirà cadascuna com vulgui. Tot i que el cos de l'obra és en castellà, he conservat el català per tal de mantenir la versemblança en passatges claus, com ara l'arribada de Calixt III a Roma o en els moments més íntims en què Cèsar se sincera amb Alexandre VI."

Però, *O Cèsar o nada* és, abans que res, una mirada dirigida, una focalització sobre el món modern, sobre un període clau en la construcció de l'època moderna, de l'Europa actual a través dels ulls d'un personatge conscient i sensible o, encara més, membre actiu i autor també d'aquests canvis: Maquiavel. I és que *O Cèsar o nada*, destil·lat a través d'aquest teorit-

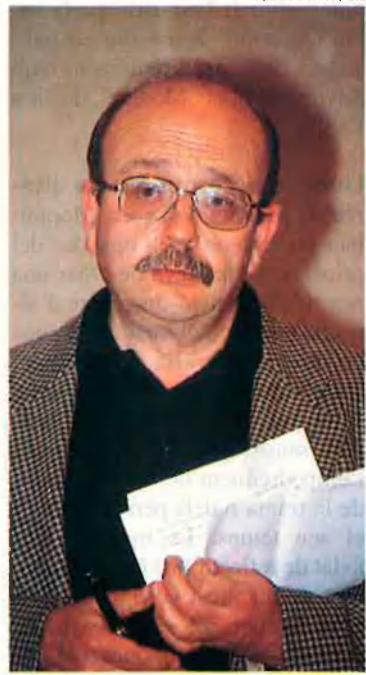
Cèsar Borja. És el protagonista de la novel·la i primer polític de la modernitat europea.

ARXIU

ARXIU / RAFA GIL

A l'esquerra, Lucrecia Borja ha polaritzat la llegenda sexual dels Borja. A la dreta, Manuel Vázquez Montalbán ha sabut actualitzar l'escenari polític de l'època.

zador polític, no pot ser res més que "una declaració de principis humanistes que reflecteix l'esperit de l'època", una mena de cant a la modernitat, una emfasització dels nous valors. Per aquesta raó, el protagonisme de la novel·la recau essencialment en la figura de Cèsar Borja, com a símbol i model del personatge modern, i fruit alhora de la política emergent. Esdevingué llavors la matèria prima i el material de laboratori de Maquiavel a *El príncep*; avui, es posa de manifest el seu lloc clau, com a pedra angular d'una intriga política i familiar, de la construcció també dels estats moderns que vertebraren la imatge de l'Europa tal com nosaltres podem entendre-la.

Política de passadissos. "O *César o nada* és una novel·la d'interiors, de situacions i diàlegs", assegura Vázquez Montalbán. "No es tracta del guió de la sèrie, sinó d'una novel·la televisable condicionada per les exigències del projecte televisiu. De la mateixa manera que ho fa el *Jo, Claudi* de Robert Graves, la meua novel·la reflecteix, des dels espais tancats, un moment donat de la nostra història." La sèrie, per una qüestió pressupostària ("seria caríssim, per exemple, reproduir una bata-

"He volgut crear un producte viu, que expliqui el present, perquè vivim una època de canvis com va succeir en el renaixement."

lla amb la quantitat de gent que conforma cada exèrcit", comenta va Balló ara fa un any), reproduceix les intrigues d'interior, les relacions humanes i polítiques més que no el resultat visible, públic de tot aquest entramat d'intercanvis humans. Esdevé doncs, l'altra cara de la moneda –l'oculta– del fet històric. És preferible aleshores –i infinitament més interessant– assistir a un diàleg entre Cèsar i Leonardo sobre l'estratègia armamentística per a una confrontació bèl·lica que reproduir la batalla mateixa. Suscita, doncs, més interès entendre les maquinacions, o la visió crítica de

Alexandre VI. Un exemple del poder i de l'ambició de la nissaga valenciana.

Maquiavel que no una espectacular aparició pública amb cert gust hollywoodià. En aquest sentit, la novel·la i la futura sèrie descobreixen els engranatges d'una realitat, de la construcció del món modern i la concepció íntima del poder, tant en el terreny polític com espiritual. Si els Borja van ser els grans artesans d'una política de passadissos i la van magnificar, la novel·la reproduceix, en la seua estructura i ambientació, aquesta dinàmica renaixentista. Però *O César o nada* també recupera els interiors mentals dels artífexs de la cultura i les arts del moment. "El llibre és molt ric en

Maquiavel, ara narrador de la novel·la. Analitzà en *El Príncep* la figura de Cèsar Borja.

vida cultural: Leonardo parla sobre Copèrnic, apareixen els pensadors de l'època juntament amb Savonarola i els Medici", declara l'autor.

Lluny de l'arqueologia literària. Manuel Vázquez Montalbán ho va tenir molt clar des del principi. Es tractava de crear una novel·la històrica —un gènere d'altra banda poc habitual en la seua producció literària, exceptuant una llunyana biografia de Franco, *Los demonios familiares de Franco*— sense que això significara l'empedreïment de les situacions, de la trama o dels personatges en el seu temps. Es tractava més aviat de reflectir una època tot posant de manifest la vigència dels seus components, d'unes actituds diguem-ne arquetípiques i d'uns personatges ancorats en el seu temps però despullats alhora de qualsevol càrrega anacrònica, avorrida i sense interès per a l'espectador-lector actual. Una producció de l'estil d'*O Cèsar o nada* supera els constreïments temporals i tant es pot identificar amb la seua època original com amb un referent polític i social present. "No he volgut escriure una novel·la arqueològica —explica Vázquez Montalbán—, sinó un producte viu, que contribueixi a explicar la situació actual. Vivim una època de canvis, un moment vertiginós en què l'home va derivant cap a noves coordenades a partir de nous mitjans de comunicació en què es funden noves re-

lacions socials, com va succeir en el renaixement." Ara bé, tal com declara l'autor, "a tota època de canvis succeeix una reacció. En el cas del renaixement i dels Borja, la reacció Thermidor, valga l'anacronisme, va ser protagonitzada per un altre Borja, sant Francesc. Va ser un moment excepcional per la singularitat de la situació. Mentre que Cèsar va encarnar la modernitat, sant Francesc de Borja va ser un dels artífexs de la contrareforma. I tot això a la vegada sobre l'escenari internacional i al si d'una mateixa família. Aquesta situació tan singular és irrepètible. Per contra, el fet que a tota època de canvis succeeixi una repressió, penso que resulta comprensible per al públic actual."

La llei pendular entre modernitat i reacció, entre canvi i repressió, queda materialitzada en aquest compendi històrico-literari en la figura mateixa del narrador. "La primera part conté nou capítols que són els que s'utilitzaran per confeccionar el guió de la sèrie. Són també aquells que sintetitzen la mirada moderna de Maquiavel. Una segona part explicarà la trama i les intrigues històriques no ja a partir de Maquiavel sinó a través dels ulls de sant Francesc de Borja com a encarnació de la contrareforma. I en aquesta lluita entre reacció i modernitat acabaran guanyant els partidaris de la repressió jesuïta en el cas de l'àmbit espiritual."

Darrere d'*O Cèsar o nada* s'amaga un Vázquez Montalbán investigador d'història, una faceta poc coneguda per la parròquia dels seus lectors, però que avala la veracitat i la versemblança d'aquesta producció literària per a la qual ha hagut de consultar més de seixanta llibres referents a la nissaga valenciana i al moment històric. Igualment confessa que "aquest treball ha estat una lliçó interessant de com una època de modernitat s'adequa a una etapa de transició, un fet idèntic al que vivim actualment". Els Borja, està vist, si passejaren avui per la plaça de la Mare de Déu de València, entre les instàncies catedralícies i les institucions autonòmiques, ningú no s'estranyaria.

Eliseu T. Climent

Mètodes matemàtics Variable complexa

J. Penarrocha / A. Santamaría / J. Vidal

Una introducció a l'anàlisi de funcions complexes de variable complexa i a les seues aplicacions. També s'hi tracten alguns temes avançats com ara la funció gamma, transformacions integrals i desenvolupaments asimptòtics.

Universitat de València
"Educació. Estudis", 17

Cròniques perdudes

Vicent Sanz

Un soterrament sense dol, les peripècies d'un aprenent de caçador, l'exili en la intimitat, la joventut convulsa... Això i molt més pot trobar-se en el passat imaginari d'una vila del Maestrat, Traiguera

Edicions del Bullent
"Miratges", 8

No se sap mai

Imma Monsó

No se sap mai és la història d'un aprenentatge sentimental i vital. I, sobretot, és una novel·la esplèndida que parla d'un home metòdic abocat a confrontar-se amb una crueltat femenina tan lúcida com innocent.

Edicions 62
"El Balanci", 296